

Este 21 de xuño do 2008 a Asociación de Funcionarios presenta publicamente, en Celanova, á Irmandade Xurídica Galega (I.X.U.G.A.) que quedará constituída por un fato de profesionais do Dereito, feito que celebramos, entroutras cousas, coa edición destes documentos xurídicos medievais da Terra de Celanova recollidos no libro “A vida e a fala dos devanceiros” de Ferro Couselo.

Como o fío principal que nos une aos hoxe convocados é o galego, non está de máis recordar que somos fillos dunha tradición porque a lingua galega é, desde o rexurdimento, o símbolo ou elemento central da personalidade colectiva do noso pobo.

A loita pola recuperación do galego persegue a dignificación, normalización e ampliación de usos sociais do galego: desde un uso literario -e orixinariamente poético ou folclórico-, pasando logo pola súa utilización na prensa, no eido ensaístico, como lingua de tradución, nos actos académicos e políticos, ata chegármola a converter en lingua de produción científica, xurídica e administrativa.

Todo iso marca a evolución do galeguismo polas súas diversas fases nos últimos cento cincuenta anos, desde mediados do século XIX ata o de agora: o Rexurdimento, a fundación da Real Academia Galega, as Irmandades da Fala, o Seminario de Estudos Galegos, a Xeración Nós e o Partido Galeguista, nunha primeira etapa; a Editorial Galaxia, a refundación dos partidos democráticos, a transición e o establecemento da Autonomía de Galicia ata hoxe.

É pertinente recordar aquí que no decurso dese longo percorrido, o primeiro mítin de carácter político en lingua galega foi pronunciado por Manuel Lugo Freire -dirixente de Solidaridad Gallega- en Betanzos o 6 de outubro de 1907; que o primeiro discurso de ingreso en galego na Real Academia Galega foi o de Amador Montenegro en 1909; e que a primeira conferencia en galego na Universidade de Santiago de Compostela deuna o catedrático Lois Porteiro Garea en setembro de 1915 sobre “A transformación do Dereito civil pola Grande Guerra”. É a partir de 1923, coa creación do Seminario de Estudos Galegos, cando se utiliza a cotío o galego como lingua académica nos actos daquela entidade.

Ao par diso, os dirixentes das Irmandades da Fala e, en especial, Antón Vilar Ponte, comezan a matinar sobre a necesidade de superar o marco tradicional do uso do galego cinxido ao folclorismo ou á poesía de costumes; e a criticar as contradicións dos movementos rexionalista e agrarista ou da propia Real Academia Galega, que ao par de reivindicaren o galego seguían a utilizar o castelán como lingua de expresión.

Hoxe en día unha das marcas que definen a autonomía política de Galicia, como a do resto das nacionalidades históricas, é o recoñecemento da oficialidade da súa lingua. Non é casualidade que a regulación do uso das

linguas no ordenamento xurídico estea emprazada nun lugar tan sobranceiro como os títulos prelimiares da Constitución -e precisamente no artigo 3, a seguir dos que definen a forma política do Estado e a súa arquitectura territorial- e dos Estatutos de Autonomía.

O recoñecemento do valor cultural do idioma propio, da súa condición de sinal de identidade do pobo galego e a declaración de oficialidade conlevan que o Estado -en sentido amplo, incluíndo os órganos constitucionais, a Administración Xeral do Estado, a Comunidade Autónoma e as corporacións locais- recoñeza o galego como a súa lingua, como idioma de uso normal a nivel interno e externo no ámbito territorial da nosa Comunidade.

Pero a cuestión non remata aí: o Estado no seu conxunto tamén asume a obrigaón legal de promocionar o uso do galego. Este é un principio básico do proceso de normalización lingüística e tradúcese nunha forma de actuar que ten unha dobre fasquía: por unha banda, as Administracións non deben discriminar aos cidadáns por mor da lingua oficial que estes usen pero, por outro lado, deben potenciar o uso da lingua galega e aplicar políticas activas dirixidas a acadar ese obxectivo.

Esas son as ideas que subxacen no réxime xurídico do plurilingüismo vixente no noso país -desde os estatutos de autonomía, as leis de normalización lingüística, ata a normativa reguladora da función pública-.

Pero ademais, a Unión Europea converteu o plurilingüismo nunha das súas opcións políticas definidoras: como dí nun dos seus documentos oficiais

“A UE está convencida de que o uso das linguas dos seus cidadáns é un dos factores da súa transparencia, lexitimidade e eficacia... A Unión Europea é consciente da importancia da política lingüística e nomeou a un dos seus máis eminentes representantes para que defenda esta causa ao máis alto nivel... A Unión Europea baséase no principio de ‘unidade na diversidade’: diversidade de culturas, de costumes, de crenzas e de linguas... O respecto á diversidade lingüística xunto co respecto á persoa humana, a apertura a outras culturas, a tolerancia e a aceptación dos demais, é un dos valores básicos da Unión...”

Esa declaración parte do entendemento de que as intervencións no eido das linguas son un tipo de políticas públicas perfectamente lexítimas e que esas políticas públicas son estritamente necesarias porque non hai un “mercado” que garanta a regulamentación da diversidade e, en concreto, da diversidade lingüística.

Desde esa perspectiva, os que promovemos a Irmandade Xurídica Galega, recoñecemos o liderado do goberno galego como a institución legal e politicamente lexitimada para dirixir e dinamizar as accións en defensa do uso social da nosa lingua. A aprobación no Parlamento de Galicia, hai pouco máis

de dous anos, do Plan Xeral de Normalización Lingüística é unha decisión básica que apunta no camiño correcto.

Pero a sociedade civil tamén ten moito que dicir neste eido e nós porfiamos ao longo dos últimos tempos entre os funcionarios e funcionarias, os concellos, as asociacións, as empresas, os sindicatos, as organizacións profesionais, os medios de comunicación e as universidades de cara a defender a identidade nacional de Galicia e a normalización dun dos seus signos máis recoñecidos, como é a lingua galega.

As políticas lingüísticas que defendemos baséanse na idea de que a vitalidade dun idioma require tres condicións: primeira, a capacidade das persoas para usalo; segunda, as oportunidades sociais que teñen as persoas para utilizalo; e, en terceiro lugar, o desexo dos falantes de empregaren efectivamente esa lingua.

E para incidir favorablemente nesas condicións as actuacións céntranse fundamentalmente nos sectores da educación, dos medios de comunicación, das Administracións públicas e do mundo cultural e económico.

No tocante á primeira das condicións anteditas, soamente nos cómpre dicir que dispomos dun réxime xurídico que, no esencial, garante adecuadamente o uso do galego. Pero dito o anterior, nun momento histórico en que estamos a falar dun novo Estatuto de Autonomía de Galicia, defendemos que se teñan en conta as propostas dirixidas a poñer de relevo a lingua como elemento vertebrador e estruturante do país e as consecuencias que se derivan lóxicamente da declaración de oficialidade. Entre elas, o deber de coñecer o galego, a presenza da nosa lingua nas institucións da Unión Europea e a súa difusión exterior; a regulación clara e completa dos dereitos lingüísticos perante as Administracións públicas e as institucións estatais, incluídos os órganos constitucionais do Estado; a atención singular ás relacións dos cidadáns coa Administración de Xustiza, o notariado e os rexistros públicos e que estes poidan funcionar en galego sen atrancos nin demoras; a previsión de que a Administración Xeral do Estado adopte as medidas necesarias para que o persoal ao seu servizo, en Galicia, posúa un coñecemento das linguas oficiais suficiente e axeitado ás tarefas propias do seu posto de traballo, e a norma que recolla os dereitos lingüísticos das persoas na súa condición de consumidores e usuarios de produtos e servizos, especialmente daqueles que teñan carácter de esenciais para a vida cotiá.

En canto á segunda das condicións para a vitalidade da lingua -as oportunidades sociais que teñen as persoas para usala- é onde se centrou a nosa actividade.

Ao longo dos anos e no medio dun continuo debate interno, quixemos contribuír de forma leal e transparente a creación dun clima social favorable ao galego e a eliminación de atrancos -obxectivos ou prexudiciais- por medio do establecemento de vínculos e conexións con colectivos, institucións

e axentes socioculturais para que se incorporaran á defensa da cultura e da lingua de Galicia: os grupos parlamentarios, os traballadores e traballadoras das Administracións locais e autonómica, as autoridades, traballadores e profesionais do mundo da xustiza, os sectores empresariais, os sindicatos, etc.

Lembremos que algúns de nós, como membros da Asociación de Funcionarios para a Normalización Lingüística de Galicia, colaboramos cos gobernos municipais na galeguización progresiva da administración local. Foron fitos dese labor o “Manifesto dos Alcaldes de 1984” -que xuntou a dúascentas autoridades locais de Galicia-, a constitución de gabinetes de normalización lingüística nos concellos, a galeguización da vida administrativa e a realización de campañas e actividades de formación para o extenso corpo de servidores públicos adscritos a este nivel da Administración.

Na mesma liña, realizamos múltiples actividades de colaboración e de asesoramento ao Parlamento de Galicia a través dos portavoces parlamentarios nos ámbitos referidos á defensa, promoción e uso da lingua galega, que contribuíron a realidades como a edición en lingua galega do Diario Oficial de Galicia, do Boletín Oficial do Parlamento de Galicia e unha edición resumida, de periodicidade mensual, do Boletín Oficial do Estado nas tres linguas cooficiais do Estado. Axudamos a dinamizar o debate parlamentario, nas sucesivas lexislaturas, fornecendo preguntas e proposicións -máis dun cento de iniciativas que se reflicten nos boletíns do Parlamento de Galicia e noutros documentos oficiais-, que xeraron unha innovadora dinámica de achegas e de contraste de pareceres entre unha entidade cívica como é a nosa e a máxima institución de representación popular.

Con todos eses procesos de colaboración e, en moitos casos, de aguilloamento dos poderes públicos, a lingua galega foi recuperando ámbitos dos que tradicionalmente estaba arredada: grazas á Lei de Normalización Lingüística de Galicia e á Lei de Uso do Galego nas Corporacións locais, á creación de publicacións administrativas e doutras propostas asumidas e desenvolvidas por distintos gobernos municipais, fóronse acadando cotas de presenza do uso da lingua galega no procedemento administrativo. E, desde a primeiría, unha representación ampla desta Asociación de Funcionarios participou nas distintas comisións sectoriais do Plan Xeral de Normalización Lingüística aprobado por unanimidade no Parlamento de Galicia o 22 de setembro de 2004.

Sostivemos que unha xustiza democrática no noso país esixía unha progresiva incorporación da lingua galega ao quefacer cotiá dos tribunais. ¡Queda moito por facer! pero sentímonos especialmente satisfeitos coa extensión e intensificación do uso da nosa lingua neste eido. Publicacións como “Palabras de Lei. Galeguizar Galicia”, documentación procesual de xulgados e tribunais, campañas de difusión dos dereitos lingüísticos da cidadanía, xornadas e seminarios dirixidas a profesionais do dereito, encontros con colectivos da avogacía, o notariado, maxistrados, fiscais, procuradores e secretarios xudiciais, colaboración na creación dos gabinetes de tradución nas catro

Audiencias provinciais e no propio Tribunal Superior de Xustiza de Galicia, dan a medida do noso esforzo.

Son moitas as bibliotecas do país que contan nos seus fondos cunha innovadora iniciativa literaria, “Contos da Xustiza”, resultado do encontro entre escritores profesionais e xuíces, fiscais e avogados que recrean, cada un desde a súa peculiar visión, o mundo da xustiza. Deixamos tamén constancia neste ámbito do noso traballo, da edición en lingua galega dos códigos civil e penal e doutros textos legais, como resultado dun acordo de colaboración co Centro de Investigacións Ramón Piñeiro, así como do primeiro formulario notarial.

A nosa actuación tamén se estendeu no pasado á promoción do uso do galego entre os funcionarios e axentes dos corpos e forzas de seguridade por medio de campañas de difusión dos dereitos lingüísticos dos cidadáns, a edición en galego de protocolos da Policía Científica e do libro “*Palabra por palabra*. Contos da Policía”.

Neste marco é no que agora presentamos este proxecto da Irmandade Xurídica Galega (I.X.U.G.A.). Pensamos que o galego non é plenamente idioma oficial do noso país se unha parte tan substancial e nuclear do Estado e das Administracións públicas como son os xulgados e tribunais, ou da realidade social como son as relacións xurídicas non a incorporan como lingua propia nos seus usos oral e escrito.

Pero entendemos que ese obxectivo é dobremente desexable por outras dúas razóns: a primeira, porque os xuristas personifican, en boa medida, a autoridade do Estado e, en segundo lugar, teñen unha función social moi relevante, polo que é imprescindible que unan o prestixio da súa función coa utilización da lingua do país e maioritariamente falada polos cidadáns.

Con todo iso o que queremos é incidir na terceira das condicións da vitalidade da lingua: o desexo dos cidadáns de empregala. Os servidores e axentes públicos, os profesionais da xustiza temos unha especial responsabilidade para crear o clima e o ambiente favorable para que as persoas poidan utilizar con naturalidade e sen atrancos a lingua propia especialmente naquelas relacións sociais, administrativas e xurídicas en que están implicados os organismos e aparellos do Estado e as Administracións públicas.

En resumo, defendemos conscientemente o galego como lingua de traballo das Administracións públicas, do dereito e da xustiza: pódese dicir, por iso, que a nosa posición é, nese sentido, ideolóxica; pero non é, de xeito ningún, partidaria. Nese sentido somos transversalistas: desde calquera dos tres grandes partidos políticos do noso país se debe manter o pacto social polo galego que se materializou no Estatuto de Autonomía de 1981, na Lei de Normalización Lingüística de 1983 e no Plan Xeral de Normalización Lingüística aprobado polo Parlamento Galego no 2004.

Reivindicamos a xuristas como Sebastián Martínez-Risco, maxistrado e presidente da Real Academia Galega; a don Pedro González López, avogado e durante moitos anos decano do colexio de avogados de Vigo; a Roberto González Pastoriza, avogado exercente en Vigo durante moitos anos, deica o seu falecemento, especialista en dereito mercantil; a Valentín Paz Andrade, avogado de prestixio, experto en temas pesqueiros; Lois Peña Novo, avogado e secretario de administración local; Lois Porteiro Garea, xurista e profesor da facultade de Dereito deica o seu falecemento na década dos anos trinta; Arturo Noguerol Buján, avogado e pensador; Daniel García Ramos, maxistrado do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia e impulsor do uso da lingua galega na Administración de Xustiza, etc...